

Kirje

18.6.2025

VN/9727/2025

VN/9727/2025-OKM-27

Jakelussa mainittu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta vammaispalvelulain muuttamisesta. Lausuntonaan opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (jälj. OKM) tuo esiin, että soveltamisalaan liittyvät kysymykset eivät tule ratkaistavaksi ainoastaan sote-palveluiden sisällä (esim. sosiaalihuoltolaki vrt. vammaispalvelulaki), vaan myös hyvinvointialueiden ja kuntien välillä (esim. kasvatusta ja koulutuspalvelut vrt. vammaispalvelut). Tätä asiaa tulisi OKM:n näkemyksen mukaan tuoda enemmän esityksessä esiin.

Esityksen mukaan ”lakiin tehtävän tarkennuksen vuoksi toimeenpanon edellytysten turvaamiseksi varmuuden vuoksi varattu 20,2 miljoonaa euroa voidaan vähentää hyvinvointialueiden rahoituksesta vuodesta 2026 lähtien.” OKM toteaa tähän, että rahojen poisottaminen näyttäytyy osin ristiriitaisena, sillä vaikka lainvalinta esityksen mukaan täsmentyy, itse asiakkaat eivät tule poistumaan, vaan edelleen joku taho joutuu järjestämään näille henkilöille sopivat palvelut. OKM esittää harkittavaksi, tulisiko mainittu 20,2 miljoonaa euroa jakaa käytettäväksi niihin yleispalveluihin, joita henkilöiden arvioidaan vammaispalvelulain mukaisten erityispalveluiden sijaan käyttävän. OKM tuo esiin, että vaikka hallituksen esityksen ääneen lausuttuna tavoitteena on hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden turvaaminen, sitä ei voida toteuttaa siirtämällä uusia kustannuksia esimerkiksi kuntien maksettavaksi.

OKM pitää tärkeänä, että esityksessä huomioidaan ikääntyneiden henkilöiden ohella myös vaikutukset lapsiin ja nuoriin. OKM:n näkemyksen mukaan esityksen lapsivaikutusten arvioihin tulisi lisätä selkeämmin näkyviin, että sen jälkeen, kun kohtuulliset mukautukset yleispalveluissa eivät riitä, lapsilla ja nuorilla on oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksessä ole huomioitu tai mainittu lainkaan esiopetusta, josta säädetään perusopetuslaissa, mutta jota järjestetään usein varhaiskasvatuksen yhteydessä. Esimerkiksi perusteluissa s. 9 ja 18 voisi mainita myös esiopetuksen:

” Vammaisten lasten ja nuorten perusoikeuksien toteutumiseen heidän elämässään vaikuttaa paljon se, järjestävätkö kunnat ja hyvinvointialueet tavanomaiseen elämään liittyviä palveluita siten kuin yleislainsäädännössä edellytetään. Lapsuuden ja nuoruuden

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

elämänvaiheessa on suuri merkitys varhaiskasvatukseen ja *esi- ja perusopetuksen* ensisijaisilla palveluilla. Lapsen oikeuksien toteutumiseen vaikuttaa myös, kuinka perheitä tukevia yleispalveluita järjestetään hyvinvointialueilla. Tämän esityksen vaikutuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että vammaisilla lapsilla ja nuorilla on oikeus saada samoja yleispalveluita kuin muillakin lapsilla ja nuorilla. Palvelut tulee järjestää siten, että ne ovat esteettömiä ja saavutettavia. Tarvittaessa on tehtävä kohtuullisia mukautuksia.”

”Perusopetuslaki korostaa opetustoimen velvollisuutta järjestää opetus oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Myös *esi- ja perusopetuksessa* on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Oppilaalla on oikeus saada *esi- ja perusopetukseen* osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet perusopetuslain perusteella. Vammaisen oppilaan palvelut tulee aina ensisijaisesti järjestää perusopetuslain perusteella.”

” Varhaiskasvatukseen järjestäjällä ja palveluntuottajalla on yhdenvertaisuuslain perusteella erityinen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Sama velvollisuus on myös koulutuksen järjestäjällä ja tämän ylläpitämällä oppilaitoksella. Näiden on myös tehtävä yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaissopimuksen mukaisia kohtuullisia mukautuksia, jotta vammaisen lapsi voi saada yhdenvertaisesti varhaiskasvatusta sekä *esi- ja perusopetusta*. Nämä toimet ovat ensisijaisia suhteessa erityispalveluihin.”

Lisäksi OKM haluaa kiinnittää huomiota hallituksen esityksen säännöskohtaisten perustelujen kohtaan Tuki varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa s. 18. Esitämme vammaisen oppilaan palveluja koskevaa kohtaa tarkennettavaksi seuraavalla tavalla: *Vammaisen oppilaan edellä mainitut opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut tulee aina ensisijaisesti järjestää perusopetuslain perusteella.*

Esityksen mukaan henkilöiden arvioidaan jossain määrin siirtyvän maksuttomista vammaispalveluista maksullisiin yleispalveluihin, millä on vaikutuksia myös palveluiden käyttäjiin. OKM tuo tässä yhteydessä esiin, että esimerkiksi varhaiskasvatus ja aamu- ja iltapäivätoiminta ovat lähtökohtaisesti maksullista toimintaa. Vammaispalvelulain sisältämä maksujen ns. suojasäännös ei kuitenkaan koske kasvatus- ja koulutuspalveluista perittäviä maksuja, minkä voisi OKM:n näkemyksen mukaan todeta esityksessä.

Ehdotettuun uuteen elämänvaihesäännökseen liittyen OKM toteaa, että vaikka määritelmää on pyritty avaamaan kattavasti esityksen perusteluissa, OKM arvioi, että säännös voi aluksi aiheuttaa tulkintavaikeuksia ja oikeuskäytännön tarvetta, esimerkiksi sen osalta, mitä on tavanomainen avun ja tuen tarve. OKM:n käsityksen mukaan sekä hyvinvointialueet että kunnat ovat eriytyneen rahoituksen ja taloudellisten haasteiden myötä hyvin tarkkoja niille kuuluvista vastuualueista.

Lopuksi OKM toteaa, että vammaisten lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen tukeminen on tärkeää. Kun lapsuusvaiheen jälkeen toimintarajoitteinen alkaa harrastaa yhdessä ikätovereidensa kanssa, tarvitsee hän tukea (avustaja-, kuljetuspalvelut, apuvälineet). Tämän tulisi sisältyä asiakkaalle tehtävään palvelusuunnitelmaan, mutta taloustilanteen ollessa haastava, tällaisista asioista yleensä säästetään/luovutaan. Henkilön toimintakyvyn ja elämänlaadun kannalta tässä tarvitaan kuitenkin positiivista erityiskohtelua, kuten vaikutusarviointitekstissä (s. 9) todetaankin. Liikuntaa tukevat käytänteet ovat tärkeitä toki kaikissa elämänvaiheissa eri ikäisille.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vammaispalvelulakia siten, että vammaispalveluiden saatavuus ja rahoitus voidaan turvata vammaisten henkilöiden oikeuksia edistävällä tavalla. Tarkoituksena on auttaa arvioimaan, milloin eri elämänvaiheissa olevan henkilön avun ja tuen tarpeeseen tulee vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Esityksen tavoitteena on tarkentaa vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevaa säännöstä siten, että voidaan varmistaa vammaispalvelulain säilyminen vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, joka turvaa eri elämänvaiheissa elävien vammaisten henkilöiden erityispalveluiden saatavuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen.

Jokaiselle vammaispalveluita hakevalle henkilölle on tehtävä yksilöllinen arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata ensisijaisen lainsäädännön mukaisilla palveluilla vai tarvitaanko tämän lain mukaisia palveluita. Elämänvaiheita koskevalla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa lasten ja nuorten oikeutta saada vammaispalveluita. Tarkoitus on auttaa arvioimaan, milloin lapselle ja nuorelle muodostuu oikeus saada vammaispalvelulain mukaisia palveluita.

Esityksen mukaan silloin, kun vammaisten lasten ja nuorten avun ja tuen tarve poikkeaa samanikäisten lasten ja nuorten tarpeista vamman aiheuttavan toimintarajoitteen vuoksi, tarvitaan positiivista erityiskohtelua, jotta nämä lapset ja nuoret voivat tehdä samoja asioita arjessa kuin muutkin lapset ja nuoret tekevät.

Esityksen mukaan lukiolaki ei sisällä vastaavia säännöksiä oppilaalle annettavista avustaja- ja tulkitsemispalveluista kuten perusopetuslaki. Siksi ne on järjestettävä tarvittaessa erityislakien perusteella. Vammaisen henkilön tavallisessa ammatillisessa oppilaitoksessa vamman vuoksi tarvittavat palvelut tulee tarvittaessa järjestää vammaispalvelulain perusteella, koska niistä ei ole säädetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Lisäksi esityksessä todetaan, että *vaativaa erityistukea saava opiskelija on kuitenkin oikeutettu opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Vaativan erityisen tuen järjestäminen on annettu tehtäväksi vain joillekin koulutuksen järjestäjille.*

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että edellä oleva tulkinta (mm. vammaispalvelukäsikirjassa) vaativaa erityistä tukea saavan opiskelijan oikeudesta avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin, on virheellinen. Virheellinen tulkinta on aiheuttanut koulutuksenjärjestäjille, opiskelijoille ja heidän huoltajilleen paljon huolta vammaisten opiskelijoiden oikeuksien toteutumisesta. Mikäli vammaisen opiskelijan henkilökohtaista apua ei ole myönnetty tai se on myönnetty pitkällä viiveellä, on se vaikuttanut opiskelijan mahdollisuuksiin aloittaa koulutus yhdenvertaisella tavalla muiden kanssa tai suorittaa oppivelvollisuuttaan lainsäädännön mukaisesti.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) 101 §:ssä säädetään erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opintososiaalista eduista. Erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Lisäksi 65 §:ssä tarkoitettua vaativaa erityistä tukea saavalle opiskelijalle voidaan antaa maksutta oppikirjat, muut koulutarvikkeet ja henkilökohtaiset työvarusteet sekä tarjota majoituksessa olevalle opiskelijalle tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat ja täysihoito asuntolassa tai muussa majoituksessa. Vammaisuuden perusteella opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 101 §:n säännöksellä avustajapalveluilla tarkoitetaan opiskelijan ryhmässä saamaa avustamista, joka on tarkoitettu koko ryhmän opiskelijoille (esim. TELMA-koulutuksessa) eikä se on henkilökohtaista apua.

Apuvälineillä tarkoitetaan opiskelijoiden yhteisessä käytössä olevia apuvälineitä, esim. erityistuoleja, hiiriä tai muita pienvälineitä, jotka ovat luokassa kaikkien niitä tarvitsevien käytössä. Nekään eivät ole vammaispalvelulain mukaisia henkilökohtaisia apuvälineitä, jotka kulkisivat opiskelijan mukana ja olisivat vain yhden opiskelijan käytössä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista annetun asetuksen (1244/2020) 7 §:ssä on säädetty erityisen tuen korotuskertoimista. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaativan erityisen tuen järjestämisen korotuskerroin on tutkintokoulutuksessa 1,67 ja valmentavassa koulutuksessa 1,41. Vaikeasti vammaisten opiskelijoiden osalta korotuskerroin on kuitenkin tutkintokoulutuksessa 3,38 ja valmentavassa koulutuksessa 3,27. Jos koulutuksen järjestäminen edellyttää, että opiskelijalla on henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja, korotuskerroin on tutkintokoulutuksessa 7,57 ja valmentavassa koulutuksessa 7,81. Tämä säännös tullaan kumoamaan 31.12.2025 alkaen.

Vaativan erityisen tuen rahoituksen korotuskertoimia on tarkoitus muuttaa 1.1.2026 alkaen voimassa olevaan asetukseen nähden siten, että porrastus vammaiseen, vaikeasti vammaiseen sekä henkilökohtaista avustajaa tarvitsevaan vammaiseen korvataan

porrastuksella tutkintokoulutuksessa, tutkintoon valmentavassa koulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

Rahoituksen korotuskertoimien tarkoitus on kattaa opiskelijan opetuksesta aiheutuvat kulut (mm. yksilölliset opetusmateriaalit, pienryhmässä opiskelu, erityisopetuksesta aiheutuvat henkilöstökulut jne.). Henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja tarkoittaa opetusryhmässä olevia koulunkäyntiavustajia ja ohjaajia, jotka tukevat ryhmässä kaikkien ryhmän opiskelijoiden opintoja. Koulutuksen järjestäjä ei voi palkata opiskelijalle ammatillista koulutusta varten myönnetyllä valtionosuusrahoituksella henkilökohtaista avustajaa, josta on erikseen säädetty vammaispalvelulaissa.

Vammaispalvelujen käsikirjassa onkin todettu, että silloin kun avustajapalveluiden järjestäminen on ensisijaisesti koulutuksen järjestäjän vastuulla, vammaisen henkilö voi olla oikeutettu myös vammaispalvelulain nojalla järjestettyyn henkilökohtaiseen apuun, jos oppilaitoksen järjestämä avustajapalvelu ei vastaa vammaisen henkilön avun tarpeeseen. Vammaispalvelujen järjestämällä henkilökohtaisella avulla ei kuitenkaan ole tarkoitus paikata oppilaitoksen liian vähäisiä henkilöstöresursseja. Henkilökohtainen avustaja ei myöskään korvaa oppilaitoksen opetukseen liittyvää ohjausta ja tukea.

Kansliapäällikkö

Eeva-Riitta Pirhonen

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi

Jakelu

STM Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/9727/2025-OKM-27

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: